"तस्य भासा सर्वमिदं विभाति"

चिन्मय आदेश

Monthly Newsletter of Chinmaya Mission Mulund

सप्तविंशतिः (XXVII) स्त्रोतः NOVEMBER - 2020 एकादश (XI) रश्मिः

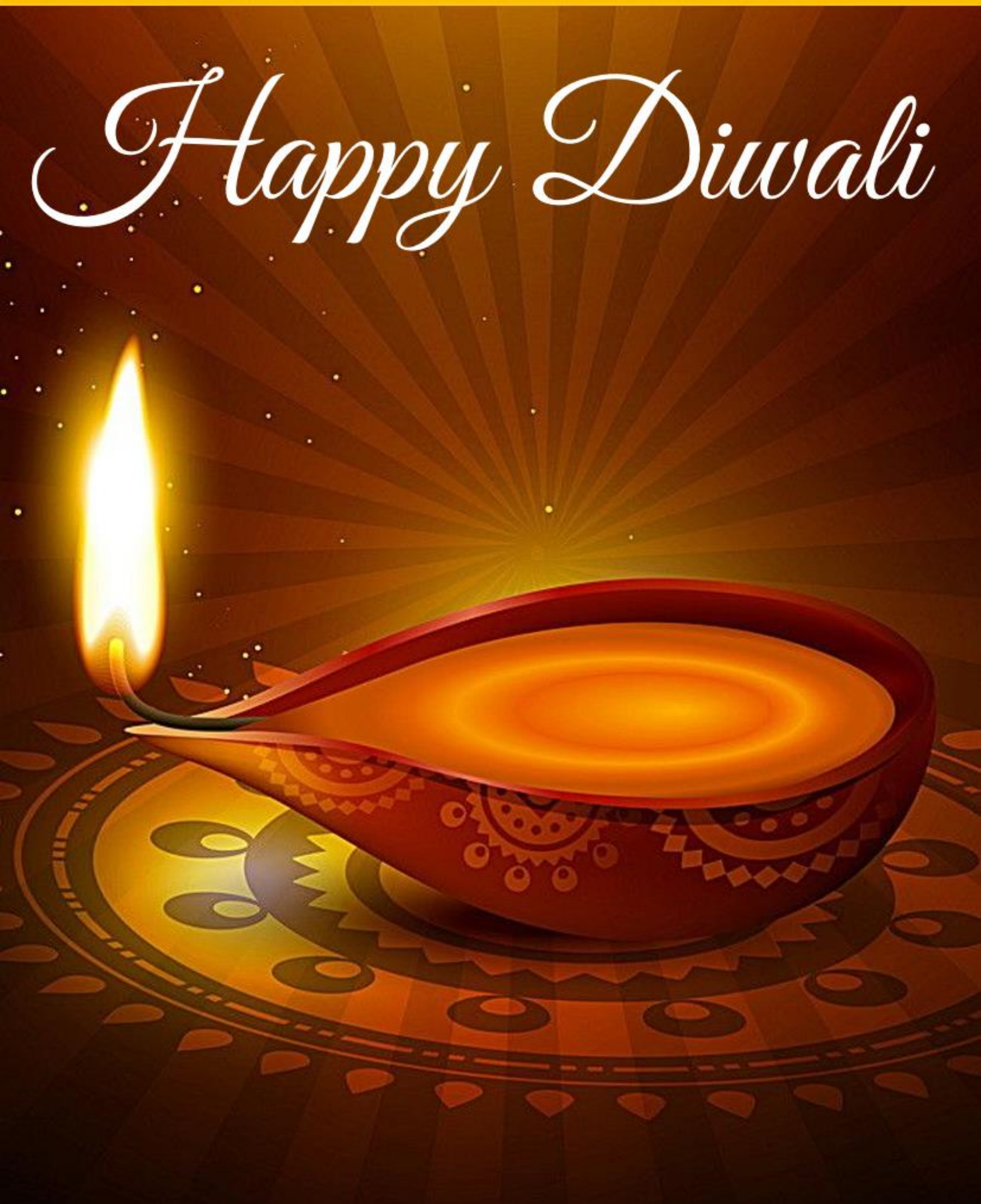

CHINMAYA MISSION PRESENTS
Shri Adi Shankaracharya's
Vedasara Shiva Stotram
HYMN TO LORD SHIVA - THE SOUL OF THE VEDAS
Talks in English by
Swami Tejomayananda
Wednesday, 28 October 2020 onwards
7.30 AM - 8.00 AM IST daily
Tune Into YouTube Chinmaya Channel
chinmayamission.com
ccmt@chinmayamission.com
+91-84229 98968

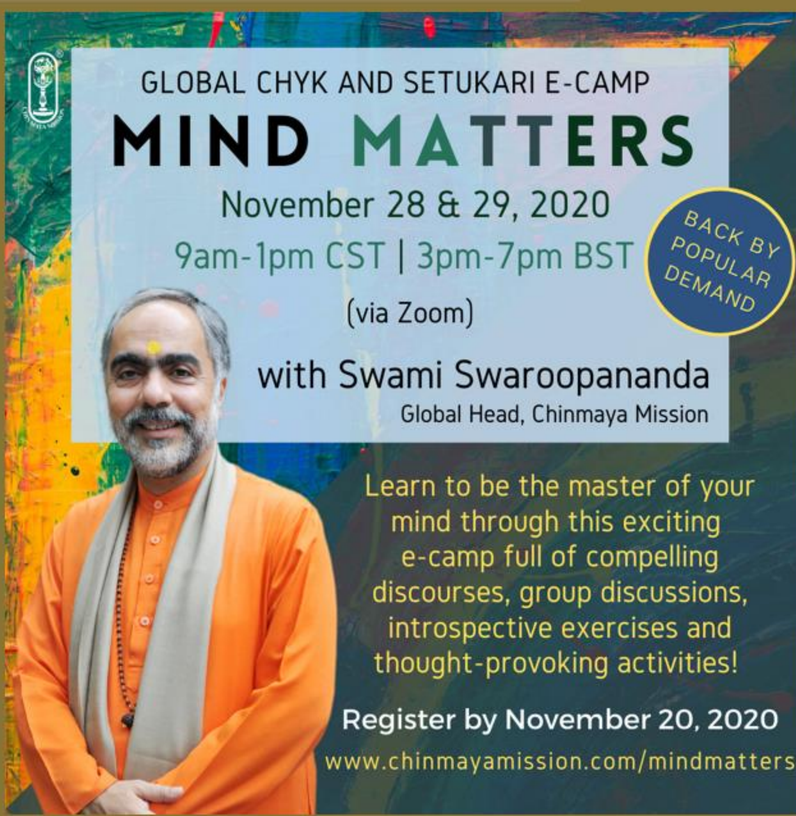

GLOBAL CHYK AND SETUKARI E-CAMP
MIND MATTERS
November 28 & 29, 2020
9am-1pm CST | 3pm-7pm BST
(via Zoom)
BACK BY POPULAR DEMAND
with Swami Swaroopananda
Global Head, Chinmaya Mission
Learn to be the master of your mind through this exciting e-camp full of compelling discourses, group discussions, introspective exercises and thought-provoking activities!
Register by November 20, 2020
www.chinmayamission.com/mindmatters

EDITORIAL COLUMN

Harih Om!

Readers would recollect that when the nation was locked down due to the pandemic situation, and printing and despatch of printed copies was not possible, we started circulating the Chinmaya Adesh online so that readers could read the monthly newsletter in their mobiles/laptops etc. This also made it possible to reach it out to a larger number of people easily.

Last month, our online newsletter got a facelift with a more readable and user-friendly format. We need to place on record the dedicated effort and initiative of our CHYK member, Ms. Shruti Shetty in designing attractive flyers for our events and bringing out the colourful online editions of Chinmaya Adesh month after month. Our Setukari member Shri. Rajiv Putuval who manages our website and the uploading of the Adesh in the website, despite his hectic work schedules

also deserves mention.

Smt. Usha Jape from Thane has been religiously making her offering of rendering Bhagavad Geeta in the form of beautiful poetry. Smt. Savita Chakravarti, a senior member of the Mission dedicatedly translates in Marathi, the spiritual autobiography of our Parama Guru Swami Tapovan Maharaj published as 'Iswara Darshanam' in Sanskrit, Malayalam and English. Smt. Kasturi Kotian, a devoted member of the Mission, meticulously types out the chosen articles of Pujya Gurudev Swami Chinmayanandaji and Pujya Guruji Swami Tejomayanandaji. Last but not the least is the efforts of Br. Nileshji who dexterously chooses apt articles of Pujya Gurudev and Pujya Guruji from the archives for inclusion in the newsletter and is the inspiration and guiding light for the entire Chinmaya Adesh team.

Talking of 'online', online Satsangs and study classes have been verily a great blessing- a silver lining in the cloud for spiritual seekers

during these times. Br. Nileshji's online talks in Hindi on 'Karma Siddhanta' are being premiered live on the YouTube Channel of Chinmaya Mission Mulund from 26th October, 2020 - 7 to 7.30 pm daily.

From 4th October for 18 days, Pujya Guruji gave online discourses titled 'Bhakti Yoga in Tulsi Ramayana' based on his work 'Manas Bhakti Sutra' comprising 18 beautiful aphorisms on devotion inspired by Goswami Tulsidasji's Ram Charit Manas. Pujya Guruji expounded at length the Lakshana of Bhakti, the Swaroopa of Bhagawan, the greatness of Bhaktas, with examples from the Tulsi Ramayana and the do's and don'ts for seekers to develop such bhakti.

What next? Pujya Guruji announced that speaking from the portals of the Sandeepany Sadhanalaya, Mumbai where Lord Jagadeeshwara is the presiding deity, his next series of talks would be in English on Hymn to Lord Shiva - the Soul of the Vedas based on Bhagawan Adi Sankaracharyaji's Veda Saara

Shiva Stotram. This will be telecast live on YouTube - Chinmaya Channel from 28th October 2020 7.30 to 8 am (IST).

May we be able to do effective *Sravanam* (listening) followed by *Mananam* (reflection) and *Nididhyasanam* (meditation) and benefit from these Satsangs. Festival celebrations continue with unabated religious fervour. The customary "*Kalash Sthapana*" and puja on the Navaratri days were religiously performed at Chinmaya Shreeram. Central Chinmaya Mission Trust telecasted live from Chinmaya International Foundation (CIF) in Veliyanad, Kerala, the daily Havan and Puja on the Navaratri Days. The Navaratri Mahotsav at the splendid Sri Lalita Panchayatana Temple at Kadapa, Andhra Pradesh, the biggest temple of Chinmaya Mission, was a grand receptacle to watch online on the Chinmaya Channel.

May the Divine Mother bless us all with inner purity, peace and wisdom.

Smt. Lakshmi Kumar

Editor - Chinmaya Adesh

Dynamics of Living Philosophy

H. H. Swami Chinmayananda

It is a fact that around the world today there is restlessness, a total unrest. It is not that the times are bad, it is you and I who are to blame. The sun and the moon have not changed. The flora and fauna are yet the same. There is complete peace and tranquility in them. It is the people in this so-called 'awakened age of enlightenment', who are suffering. Some say it is the lack of food. In countries where there is plenty of food, they declare it is lack of distribution. In the affluent society of America, people cannot come out of their homes because of various kinds of disturbances. Everywhere there is an immediate diagnosis of the trouble, but the problem remains the same.

The philosopher's task is to watch the problem from the footpath, to watch quietly the whole *tamasha*. From platforms everywhere, people are constantly crying,

"What will happen tomorrow?" Unless we have moral evolution, unless we have a moral foundation, even if wealth were to come to us - and it has not come so far - we would use it for utter annihilation. Thus, without a moral foundation, there cannot be peace and tranquility. When humanity understands this, that it is inner purification, and not the outer progress, which creates our world, it will come to know what peace is. Outer progress must be, and can only be, the reflection of the inner transformation. Crying that we want more money or more things in the outer world shall not bring us out of this condition. It all depends upon us.

It is not the miracle of a single individual. It is upon the shoulders of each one of us that tomorrow's world is going to rest. If you and I do not take responsibility for this situation from an inner revolutionary standpoint, what will happen in the future? The future, after all, is nothing but the past modified, improved or deteriorated into the present. If we determine

today that we shall improve ourselves, then a better future we shall make! Otherwise, the future can only add to the destruction which is going on at present. If you simply worry over it, then nothing will change for the better...

Under these circumstances, what can we do? Why, we can ourselves become dynamically good. You must have courage and conviction, utterly scientific, logical conviction. If each one of us is a dynamo of living philosophy, everything will change. But we are unable to operate it, to implement it in our life, nor can we bring a rhythm and teamwork into it. If we cannot work together, then what can help us? Who can help us? Till each one understands and puts into his own life the following message in the *Gita*, we cannot progress; we will only deteriorate:

tadbuddhayas-tadatmanah,
tannisthas-tatparayanah,
gacchanty-apunaravrittim,
jnananirdhuta-kalmasah.

The intellect absorbed in That the very self being That, established firmly in That, with That for their Supreme Goal, they go whence there is no return, their sins dispelled by Knowledge.

We must intellectually, ourselves, understand what this great way of life is. When we study it from the book, it is only quoting the great *Rishis*. With-out any deeper thought, we then repeat it, because those ideas have not yet become our own. When I contemplate and reflect upon it, I realise that it has irresistible logic. Then it becomes my conviction. We must strive hard to live that conviction.

In the beginning stages, Krishna says, "Whenever it is safe and conducive, at least at those times, live your conviction." At other times, when it is not possible, then compromise. Live them whenever it is convenient. Afterwards, as you grow, live those convictions consistently, whatever the obstacles! When a person moves consistently in that direction, it is like the flow of the

Ganges. Enroute there may be mountains; it does not matter. What-ever stands in her way, she moves it all towards the Bay of Bengal. If there are obstacles, she may move around it. She consistently moves eastward. Similarly, consistency arises in the minds of those individuals who are convinced of a greater ideology. Otherwise, it is just prattling *Vedanta*.

If we can have an army of men and women, who know what this culture and philosophy are, who have started living it and have come to the determined attitude that whatever happens, we shall not budge from these convictions, then overnight we shall find a remarkable change in our situation. If India can strive for it, it will be an example for the world to follow...

Today I have noticed that we are lacking in two things. In the beginning we sit together, discussing things. There is some intellectual curiosity, and intellectual appreciation. But intellectual appreciation of a great philosophy

is not going to change our way of life. We remain the devils we are.

In order to change, it is not sufficient that we hear these ideas, but we must learn the art of exposing ourselves to these ideas. We, as individual personalities, are deeply entrenched in ourselves, in our wretchedness, in our own political, negative tendencies. We use our intellect to understand the ideas sentence by sentence; they have a good appealing logic. Some of you have been attending study groups for even four years, but have you exposed yourself to the ideas?

Exposure to the idea is like exposing a tree or plant to the sunlight. The plant world grows and thrives with energy absorbed from the sunlight. We do not try to blossom forth with spirituality; we only try to understand the ideology. What you have understood leaks out through the mouth. It never goes to the heart.

After exposing ourselves to the ideas, we move to the next stage that requires a tremendous amount of heroism. It is not just a

matter of gaining a belief that makes us go to the temple and break a coconut. We are talking about transformation and trans-mutation. It is not just study - we must get committed to the philosophy. To commit oneself with unshakable faith is a totally different thing: "Intellect absorbed in That, their very self being That, established firmly in That..." Then no matter what the challenge, "I shall not turn back from this philosophy." Buddha could have remained in his palace saying that it was his *prarabdha*. Then he would have remained merely a prince, he would not have become the Buddha. But he committed himself to the discovery of the answer to a great question Shankaracharya had a feeling of spiritual quest almost suffocating him. He came out of samsara. How many of us are ready to get committed?

If we are gaining nothing after many years of study, it is because we are not exposing ourselves, but are interested only in the word meanings of the statements. Remember, these

statements should be used as bullets to evolve ourselves to greater heights, to bloom, to grow, to develop. Even if a few hundred among you exposed yourselves to the ideas, then the country will have turned the corner. Those few will bring prosperity and glory to the nation, and also set an example to the world.

In Chinmaya Mission, we find that people are changing slowly, very slowly indeed. It is almost imperceptible. But I console myself with whatever little there is. Still, why are we not progressing more? The growth of a banyan tree cannot be noticed. It has a life of a thousand years. I hope that my culture and country are slowly growing. This is a consolation. The growth is slow, very slow, but at least we have started growing...

Every Mission organisation must now take up the responsibility. You have to put things right; you have to drag the country from the mire without discussing who put it there. Let someone else write the history for the future.

We shall rescue the country. That will make its own history. We have to reinstate our way of life, not only for India, but for the whole world.

If you still doubt, it is only because you have not fully understood. When you have understood this new way of life, there will not be any doubt. Essentially, it is the expression of me alone in others. In the others, I live. Their joy and sorrow are my joy and sorrow. As our pledge says, every individual comes to live, not in aggrandizement, but learning to give more than what he takes from the society, producing more than what he consumes. It is a potential dynamic activity that leads to spiritual, mental and physical prosperity, and such prosperity is based upon the individual's ready and loving contribution to the community, wherein each individual feels pride in the fulfilment of giving to the society, not in taking from it.

Then our prosperity will be more enduring. We shall there by recreate our society from

the desperation into which we have fallen. What I say may not be the language of politicians, and it is not the language of economists. What I now say is not the language of a capitalist or a communist. What I am talking is the spiritual Truth, and whenever India has lived a golden age, it has been a life which visualised the ideal of the whole world.

The world makes a pilgrimage to our country. Even on the international platform India has its place, because of our hoary spiritual wealth. Discover that inheritance and raise yourself.

Hari Om!

The new Gita 365 App designed by Chinmaya Mission Houston releases videos daily of Bhagwad Geeta chapter wise, in a simplified manner with titles to facilitate understanding with clarity. In its new avatar, the App is available in Hindi as well so that Gita 365 reaches and benefits a wider audience.

When does life begin?

H. H. Swami Tejomayananda

When Pujya Guruji was once asked this question, he replied, “At the moment of Self-Realisation”. “That is my answer in the absolute sense,” continued Guruji. “In the relative sense, life begins the moment you have desire for Self-Realisation. Because, then it’s only a matter of time.”

The desire for Self-Realisation is the turning point in the spiritual life of man. The moment he starts to question the validity of the pursuits he has been following, he becomes a seeker. Once the desire comes, it is then a natural progression to the final destination. This awakening, this urge for Self-Realisation, is the movement of God within us. As long as we (the ego) persist, we continue to hamper this movement. It is in the dying of the little self that we attain everlasting life. And it is only then, that each moment in life becomes

all that it ought to be, an ascending step, a manifestation of a brighter light from within. Just as rainwater flows through the river and merges into the sea, from where it originated; in the same way the jiva (individual ego) that has sprung from the Supreme Self rests only when it reaches its source.

आपण गेले अठरा महिने सौभाग्यवती उषा जपे यांनी रचलेल्या "गीता गुंजन" या गीतेच्या अठरा अध्यायांवरील काव्यमाधुरीचा आस्वाद घेत आहोत. सौभाग्यवती जपे यांचा गीतेचा खोल अभ्यास आहे. त्या गीतेवर निरुपणही करतात. त्या परमपूज्य पांडुरंग शास्त्री (दादा) यांच्या स्वाध्यायी कार्यकर्त्या आहेत. त्या गीता शुद्ध कशी म्हणावी ते शिकवण्यासाठी वर्गही घेतात. त्या स्वतः गीता जगतात. त्यांच्या गीतांमधून गीता मातेची भक्ती प्रगट झालेली दिसून येते. त्यांच्या अनेक कविता असून "अस्वस्थ मी आश्वस्त मी" नावाचा काव्यसंग्रह प्रसिद्ध झाला आहे. उषाताई ठाण्याचे वैभव असून ऋतू पार्क संकुलाचा मुकुटमणी आहेत. चिन्मय आदेशच्या वाचकांना दिलेल्या या "गीता गुंजन" भेटी बद्दल त्यांना धन्यवाद.

(बाळासाहेब कुलकर्णी)

Shraddhanjali

Smt. Veena Tembe, a devoted member of our centre, attained the Lotus Feet of Pujya Gurudev on 10th October, 2020.

She was an energetic and cheerful Sevika who was instrumental in starting a Balavihar at Usha Nagar, Bhandup. She was a very sincere Geeta Sevika too. She was actively involved in all the activities of the centre.

The entire Chinmaya Mission Mulund family offers its heartfelt tribute and humble pranams to this dynamic, devoted and dedicated Sevika.

गीता - गुंजन

अध्याय १८ - मोक्ष संन्यास योग

"अंतीं वदले योगेश्वर !"

अंतीं वदले योगेश्वर ! "गीता सार", जगत-सुंदर !! ॥धृ॥

यज्ञ, दान तप कधी न त्यजावे, या कर्मांनी, पावन व्हावे ।
कर्म फलांचा त्याग करावा, हेची श्रेयस्कर ! ॥
गीता सार..॥१॥

कर्म पूर्तीची पाच साधने, अधिष्ठान, कर्ता अन करणे ।
विविध क्रिया अन दैव पाचवे, नको अहं कणभर ॥
गीता सार..॥२॥

पाही सर्वांतुन परमात्मा, भेदभाव ना मनिही त्याच्या ।
बंध मोक्ष ज्यां, कळती यथार्थ, बुद्धीत त्या ईश्वर ॥
गीता सार..॥३॥

स्वकर्मांनी प्रभुचे पूजन, कर्म-कुशलता प्रभुला अर्पण।
अनन्य भावे शरण प्रभूला, स्मरुनी निरंतर ॥
गीता सार..॥४॥

अभक्तांसी ज्ञान न द्यावे, भक्तांना प्रेमें अर्पावे ।
भगवंताचे विचार उजळो, धरती-अंबर ॥ गीता सार..॥५॥

अढळ सत्य हे या जगताचे, धृतराष्ट्रा सी संजय सांगे ।
"जेथे अर्जुन, श्री योगेश्वर", जय, श्री शुभंकर" ॥
गीता सार..॥६॥
अंतीं वदले योगेश्वर, "गीता-सार" जगत-सुंदर ॥

"सच्चिदानंदघन प्राप्त व्हावा"

सच्चिदानंद घन, प्राप्त व्हावा । तो परमात्मा, हृदयी धरावा ॥धृ॥
बुद्‌धी अवघी विशुद्‌ध व्हावी, विषयांची आसक्ति सरावी
एकांती अन पवित्र स्थानी, त्याच्यातच हा जीव रमावा ॥१॥

इंद्रिय संयम साध्य करावा, मन, वाणी, देहावर ताबा
राग-व्देष तो पूर्ण नाशुनी, ध्यानातच जीव रंगुन जावा ॥२॥

प्रसन्न चित्ताचा हा योगी, चिंता शोक कशाचा नाही
समभाव सर्वांचे ठायी, प्रभूपदी तो मिसळावा ॥३॥

स्वयें सांगती श्री भगवंत, ध्यानि धरी तू, इतुके पार्थ
हाच असे शाश्वत गीतार्थ, तोचि असे एक विसावा ॥४॥
सच्चिदानंद घन, प्राप्त व्हावा ॥

सौ. उषा जपे
ऋतु पार्क, ठाणे.

श्री स्वामी तपोवनम्
प्रकरण १३ – यात्रा

परम गुरू स्वामी तपोवनम् यांचा या पुढील जीवनवृत्तांत म्हणजे हिमालयातील दुर्गम प्रदेशातील पायी भ्रमंती व त्याद्वारे आध्यात्मिक सत्यांचा प्रत्यक्ष अनुभव घेणे, साधना, अध्ययन – अध्यापन, परमात्म्याचे दर्शन करणे, लेखन–वाचन, साधू–संतांचा समागम आणि अशाच प्रकारची कार्ये. ते हिमालयातून खाली कधी आलेच नाहीत.

त्यांच्या या प्रेरणादायी कालखंडाचा संक्षिप्त आढावा, हिमालयातील तीर्थक्षेत्रे व ग्रंथलेखन पुढील काही लेखांतून दृष्टिगत होतो.

मानस यात्रा

कैलास पर्वते राम मनसा निर्मितं परम् ।
ब्रह्मणा नरशार्दूलं तेनेदं मानसं सरः ।।

“‘हे राम! सृष्टिकर्त्या ब्रह्मदेवाच्या मनाद्वारे कैलास

पर्वतावर या सरोवराची निर्मिती झालेली होती.''

लवकरच स्वामीजींनी कैलास व मानस सरोवराला जाण्याचा निश्चय कृतीत उतरवण्यास सुरुवात केली. नेपाळच्या महाराजांनी ताबडतोब स्वामीजींच्या या दूरच्या व कठीण प्रवासाची व्यवस्था केली. पशुपतीनाथाला नमस्कार करून व कैलासाच्या परमेश्वराचे ध्यान करीत ते मार्गस्थ झाले. ही यात्रा म्हणजे तप आहे असे स्वामीजींना वाटत होते. काही प्रदेश घोडागाडीने, काही गाडीने व नंतर पायी असा स्वामीजींचा प्रवास सुरू झाला. तेथील जंगले इतकी घनदाट होती की भर दुपारीसुद्धा सूर्याची किरणे तेथे प्रवेश करू शकत नव्हती आणि वन्य जनावरे भरपूर होती. दुसऱ्या काही प्रदेशांमध्ये सूर्याची किरणे अत्यंत प्रखर होती. ठिकठिकाणी पाण्याचे झरे होते. हे सर्व पाहात स्वामीजींचे मन सृष्टिकर्त्याकडे वळत होते व ते समाधीत जात होते. येथे स्वामीजींचे लक्ष विचलित करणारे काहीही नव्हते. 'ज्यावर अज्ञानी लोकांचा विश्वास असतो व जे सर्व भयांच्या मूळाशी असते ते अनेकत्व

म्हणजे भ्रम आहे. अविकारी परब्रह्मच सर्वत्र प्रकाशित होते.’ तेथील जंगली लोकांकडून सुद्धा स्वामीजींसाठी प्रेमाचा उपहार प्राप्त होत होता.

येथील प्रवासादरम्यान स्वामीजींच्या अस्वास्थ्यामुळे घोड्यावरून जाण्याची त्यांना आग्रहपूर्वक विनंती करण्यात आली. ते काही अंतर संकोचाने गेले, परंतु लगेचच, संन्याशाने प्राण्याला त्रास होईल असे काही करू नये, या विचाराने त्यांनी ती स्वारी (सवारी) सोडून दिली. शक्य असेल तिथे थोडी विश्रांती घेऊन ते पुढे जात होते.

नेपाळच्या उत्तर सीमेवर असलेल्या नारखिंडीपासून जवळच असलेल्या एका पर्वताच्या शिखरावर स्वामीजी मोठ्या कष्टाने पोहोचले. परंतु हिमाच्छादित पर्वतांच्या रांगांचे विहंगम दृश्य, ढगांच्या रांगांना भेदून जाणारी आणि त्याहूनही उंच असलेली आकाशात शिरणारी चंदेरी शिखरे यांचे वर्णन शब्दात करणे अशक्यप्राय आहे. तेथे एका बौद्ध मठामध्ये स्वामीजींचे छान स्वागत झाले.

दुसऱ्या दिवशी पुन्हा प्रवास सुरू. लवकरच ते मान्धाता पर्वताच्या पायथ्याशी असलेल्या गौरीगुहा येथे येऊन पोहोचले. हा चोर–लुटारुंनी ग्रस्त असलेला प्रदेश. दोन भयंकर चेहऱ्याच्या माणसांनी स्वामीजींना घेरले, पण त्यांच्याकडे काहीही न मिळाल्यामुळे व गळ्यात रुद्राक्षमाळा चाचपडून पाहिल्यामुळे त्यांच्या लक्षात आले, हे अपरिग्रही साधू आहेत. त्यांच्यामधील बोलणे खुणांनी चालू होते. स्वामीजींनी त्यांना भूक लागली असल्याचे सांगितले व पुढचा मार्ग कुठल्या दिशेनी अनुक्रमावयाचा ते विचारले. त्यांनी ताबडतोब त्यांच्या पोतडीतून सत्तूच्या पिठाची पुरचुंडी काढून स्वामीजींच्या चरणाशी ठेवली. पुढच्या मार्गाची दिशा स्पष्टपणे दाखवून एका क्षणात ते तिथून नाहीसे झाले. असे हे स्वामीजींचे अपरिग्रहाचे व्रत व वैश्विक बंधुभाव.

नंतर दुसऱ्या दिवशी सकाळी स्वामीजी चोरबंधूनी दाखवलेल्या दिशेने चालू लागले व मानससरोवराच्या वायव्य दिशेला असलेल्या मठात येऊन पोहोचले.

स्वामीजींना खूप आनंद झाला. जे ध्येय डोळ्यासमोर ठेवून त्यांनी इतक्या संकटातून मार्ग काढलेला होता ते ईश्वराच्या कृपेने दृष्टीच्या टप्प्यात आलेले होते.

दैवी सौंदर्य असलेले, जणू काही भू–देवीचा अलंकारच असल्याप्रमाणे चमचमणारे ते विलक्षण सरोवर पाहून स्वामीजींचे मन तत्क्षणी आनंदाने भारून गेले. पवित्र सरोवराच्या भोवताली असलेल्या काचेसारख्या खडकावर बसून पक्षांच्या सुमधूर गायनाने रमणीय झालेल्या त्या स्वर्गीय दृश्याचे त्यांनी पान केले. ओझरत्या दर्शनाने स्वामीजींची त्या सरोवराला भेट देण्याची उत्सुकता शिगेला पोहोचली होती. त्याचे प्रत्यक्ष दर्शन झाल्यावर त्यांनी जो आनंद अनुभवला तो शब्दातीत होता. या सरोवराचे आदि कवींनी केलेले वर्णन असे आहे – या स्फटिकासारख्या पाण्यात अप्सरा आनंदाने स्नान व क्रीडा करतात, या सरोवराच्या तीरावर पाने, फुले व फळे यांच्यासहित कल्पवृक्ष बहरतात, याच सरोवराच्या किनारी केवळ कामधेनूच नव्हे, तर ऐरावत व उच्चैश्रवा मुक्तपणे

संचार करतात. हे स्थळ यक्ष, किन्नर, गंधर्व, सिद्ध इत्यादींचे पवित्र स्थान आहे. शिवांचे धाम असलेला कैलास या सरोवराच्या निकट आहे. सोन्याच्या कमळांचा चारा ग्रहण करणाऱ्या हंस पक्षांचे हे क्रीडास्थान आहे.

कैलास यात्रा

मानस सरोवरावरून निघून ३–४ दिवसातच स्वामीजी कैलासाच्या पठारी प्रदेशावर येऊन पोहोचले. कल्पनेत पाहिलेला कैलास पर्वत आता प्रथमच प्रत्यक्ष डोळ्यासमोर उभा असलेला त्यांनी पाहिला. तो कैलास जेथे कामविजयी, भूतनाथ श्री परमेश्वर त्यांच्या सहचारिणीसहित निवास करतात, तो कैलास जो देवांनाही दुर्गम आहे, तो कैलास ज्यावर लक्ष्मीपती भगवान विष्णू नतमस्तक होऊन धडधडत्या हृदयाने मंद मंद पावले टाकीत द्वारपालाने सुचवल्याप्रमाणे चढून जातात, तो कैलास ज्याच्या दर्शनाने शंकरांसारखे ज्ञानी पुरुष त्यांची मने वैराग्यावर केंद्रित ठेवतात, तो कैलास ज्याच्या सभागृहात महान ऋषी परमेश्वराच्या दर्शनाची प्रतीक्षा

करत असतात. ज्यांनी हा पर्वत बघितलेला असेल त्यांना या सत्याची आणि हा बर्फाळ प्रदेश भगवान शिवांचे निवासस्थान आहे या ऋषी कल्पनेच्या समर्पकतेची खात्री पटेल. शांतीचे भगवान येथे न राहता अन्य कोठे राहू शकतील? ज्ञानाचे भगवान या स्थलाव्यतिरिक्त अन्य कुठे वस्ती करू शकतील? हा शिव कोण आहे? शिव सत्य आहे, शिव सुंदर आहे – असा उद्‌घोष सर्व शास्त्रांनी केलेला आहे. ते संयुक्तिक आहे.

कैलास पर्वत पूर्णपणे काळ्या कठीण खडकांचा आहे. परंतु सततच्या हिमाच्छादनाने तो पांढराशुभ्र दिसतो. मानस सरोवराप्रमाणे हे शिखरसुद्धा त्याच्या महान नैसर्गिक सौंदर्याने आणि ऐतिहासिक महत्तेने पर्यटकांची मने आकर्षित करून घेते आणि निरामय आनंदाच्या उच्च स्थितीप्रत उन्नत करते. सौंदर्याची खरी परीक्षा काय असेल तर, 'क्षणे क्षणे यन्नवतामुपैति तदेवरूपं रमणीयताया:' प्रत्येक क्षणी टवटवीत दिसणे हा सौंदर्याचा खरा स्वभाव आहे. कैलास किंवा मानस यांच्या इतकी दुसरी चांगली

जागा या पृथ्वीतलावर नाही. या चंदेरी पर्वताचे दर्शन झाल्यावर त्यांचे नैसर्गिक सौंदर्याकडे सहजतेने व सुगमतेने आकर्षित होणारे हृदय आनंदाने नाचू लागले. 'मी किती धन्य आहे! मी किती धन्य आहे!' असे ते पुटपुटत राहिले.

तेथे पाऊस व हिमवर्षाव यांच्या तडाख्यात स्वामीजींनी मोठ्या कष्टाने उघड्यावर रात्र काढली. दुसऱ्या दिवशी सकाळी त्यांना वाटले की केवळ कैलासनाथाच्या दयेने आपण मृत्यूच्या जबड्यातून सुटलो. लगेचच ते परतीच्या प्रवासास तयार झाले. कैलास दर्शनामध्ये 'शिखराची परिक्रमा' हा घटक फार महत्त्वाचा मानला जातो. स्वामीजींना हे माहीत होते. परंतु शरीर अतिशय अशक्त झालेले असल्यामुळे त्यांनी या विचाराला थारा दिला नाही. त्यांनी भक्तिभावाने कैलासनाथाला पुनः पुन्हा नमस्कार केला व ते परतीच्या प्रवासास लागले. ते फार अंतर चालून गेलेही नव्हते, इतक्यात त्या रुंद पठारावर राहणाऱ्या धनवान स्त्रीने त्यांना थांबवले व त्यांचे खूप

प्रेमाने व आदराने आतिथ्य केले. स्वामीजींना तिने प्रवासात उपयोगी पडतील असे खाद्यपदार्थही दिले. तेथे थोडी विश्रांती घेऊन स्वामीजी राक्षसतालाकडे जाण्यास निघाले. हे सरोवर मानस सरोवरासारखेच मोठे आहे. तेथून स्वामीजींनी उताराची वाट धरली.

काही अंतर चालून गेल्यानंतर कमालीच्या थंडीमुळे स्वामीजींचे शरीर सुन्न झाले. त्यांना एक पाऊलही पुढे टाकणे शक्य झाले नाही. ते तेथेच एका खडकावर पडून राहिले. त्या अत्यंतिक नैराश्येच्या घडीलासुद्धा परमेश्वर आपली काय व्यवस्था करणार आहे याचे त्यांना आश्चर्य वाटत होते. त्यांना मनामध्ये भयाऐवजी कुतूहलच वाटत होते. परमेश्वराच्या मदतीचा हात जेथे पोहोचणार नाही अशी कोणतीही जागा नाही. तीन–चार संन्याशी जे चांगले जाडेजुडे व नम्र स्वभावाचे होते आणि मागून येत होते ते स्वामीजींजवळ आले. त्यांनी स्वामीजींना नमस्कार केला व म्हणाले, ‘‘तुम्हाला इतका अशक्तपणा कसा काय आला? जवळच एक विश्रांती घेण्याची जागा आहे.

हळूहळू आपण तिथे जाऊ या. तुम्ही हे घ्या आणि बघा तुम्हाला शक्ती वाटेल,'' असे म्हणून त्यांनी स्वामीजींना गव्हाच्या पिठापासून बनवलेला एक गोड पदार्थ खाण्यास दिला. स्वामीजींना खरेच बरे वाटले व ते हळूहळू चालू लागले. ती विश्रांती घेण्याची जागा अरुंद, पडकी, शेणाच्या दुर्गंधीमुळे दुषित झालेली होती. पुन्हा एकदा एका खडकावर स्वामीजींनी रात्र घालवली. दुसऱ्या दिवशी सकाळी सूर्याच्या किरणांत न्हाऊन निघालेला तो परिसर चांदीच्या द्रवाने आच्छादलेला दिसत होता. ते दृश्य पाहून स्वामीजींना वाटले, मानवतेच्या पुण्याचे मूर्त रूप म्हणजे हा ऐश्वर्यशाली सूर्य आहे. ते त्यांचे कष्ट व श्रम पूर्णपणे विसरून गेले. परमेश्वराने आपल्याला याच यात्रेत दुसऱ्यांदा मृत्यूच्या मुखातून बाहेर काढले आहे, हे पाहून स्वामीजींना खूप आनंद झाला व ते पुढच्या प्रवासास लागले.

प्रवास पुढे चालू ठेवत असताना दुसऱ्या एका गावात एका पडक्या झोपडीत विश्रांती घेण्याचे त्यांनी ठरवले. ती

रात्रीची वेळ होती. त्या झोपडीची मालकीण एक अतिशय गरीब मध्यमवयीन विधवा होती व तिच्या मुलांबरोबर तिथे राहात होती. स्वामीजींना पाहाताच तिने मोठ्या आदराने स्वागत केले. तिला स्वामीजींना काहीतरी देण्याची इच्छा होती. परंतु घरात अजिबात अन्न नव्हते. एवढ्या रात्री ती हातात एक फावडे घेऊन तिच्या शेतात गेली व काही बटाटे खणून आणले. तिने ते मीठ घालून उकडले व स्वामीजींना अर्पण करीत ती म्हणाली, ''मी खूप गरीब आहे. याच्याशिवाय अधिक चांगले अर्पण करण्यासाठी माझ्याकडे काहीही नाही. म्हणून कृपा करून याचा स्वीकार करावा.'' स्वामीजींनी त्या मधुर व चवदार अन्नाचा आस्वाद घेत आपल्या यजमानीण बाईंशी भौतिक व आध्यात्मिक बाबतीत चर्चा केली.

तेथून हळूहळू ते प्रवास करीत हृषीकेशला आले. येथूनच त्यांनी कैलास यात्रेच्या कठीण तपाला सुरुवात केली होती. ईश्वराच्या कृपेने अंगीकारलेल्या धाडसी तपाची पूर्णता करून ते मूळ ठिकाणी परत आले होते. 'ज्याचा

शेवट गोड होतो ते सर्व गोडच असते' ही म्हण खरोखरच सार्थ आहे.

सुंदर निसर्ग व नैसर्गिक दृश्ये आत्मशुद्धी करतात, जसे अग्नी सोन्याची अशुद्धी दग्ध करतो.

गंगोत्री

एकदा, पावसाळ्याचे महिने सरल्यानंतर स्वामीजी गंगोत्रीला जाण्यास निघाले. 'एकाकी विचरेन्नित्यम्' या तत्त्वानुसार स्वामीजी एकटेच जाण्यास निघाले. सुंदर पर्वतांच्या बाजूने जाणारा रस्ता झाडेझुडपे, कळ्या, फुले यांनी आच्छादलेला गंगेच्या काठाकाठाने जात होता. निसर्गाच्या सौंदर्याचा आनंद घेत व मधूनच कधीतरी अचानकपणे मिळणाऱ्या भिक्षेवर भूक भागवित ते मार्गक्रमण करीत होते. एकदा भूकेने व्याकुळ झालेले असताना ते विचार करू लागले, 'संपूर्ण विश्वाचे नियमन व संचलन करणारा देव आता काय बरे करणार आहे? तो माझ्या भिक्षेची व्यवस्था कशी करणार? विश्वातील,

सर्व प्राण्यांची व्यवस्था कशी काय केली जाते ते पाहण्याची ही चांगली संधी आहे' आणि काय आश्चर्य एक पर्वतवासी वृद्ध ब्राह्मण स्वामीजींच्या दिशेने चालत आला. त्याने स्वामीजींना नमस्कार केला व उकडलेले बटाटे स्वामीजींसमोर ठेवीत म्हणाला, ‘‘तुम्ही खूप भुकेलेले दिसत आहात. येथे जवळपास कुठलेही खेडे नाही. म्हणून कृपा करून याचा स्वीकार करावा. मी ते मला रस्त्यात उपयोगी पडतील म्हणून आणले होते, पण त्यामुळे जर आपली सेवा होत असेल तर मला खूप आनंद होईल.'' आता स्वामीजींना पूर्णपणे कळून आले की हा परमेश्वर विश्वाचे संचलन कसे करतो ते.

गंगोत्रीजवळ असलेल्या हरिप्रयाग येथे देवदार वृक्षांची असामान्य सौंदर्याने युक्त असलेली जंगले आहेत. परंतु कुठेही गेले तरी आदर्श जीवन जगणाऱ्या संन्याशांची संख्या अल्पच आहे. गंगोत्रीला २–३ दिवस वास्तव्य करून ते तेथून परतले. तेथील दुर्मिळ व विलक्षण आध्यात्मिक भावाने स्वामीजींच्या मनावर दाट प्रभाव

टाकला. तेथे दीर्घकाळ निवास करण्याचा निश्चय करून ते परतीच्या प्रवासास लागले.

पुन्हा एकदा गंगोत्री यात्रेहून परत आल्यावर स्वामीजी कैलास मठात राहू लागले. तेथे त्यांचे जीवन बिनत्रासाचे होते.

योग्य वेळी, हिमालयातील भरपूर सहनशीलता असलेल्या लोकांच्या सहनशक्तीची परीक्षा घेणारा थंडीचा काळ येऊन ठेपला. या वर्षीचा हिवाळा पूर्वी कधीही नव्हता इतका कडक होता. बहुतेक सर्व संन्याशी हृषीकेश अथवा अन्यत्र उष्ण प्रदेशात गेले होते. स्वामींजीनी आपल्या सहनशक्तीची परीक्षा घ्यायचे ठरवले. त्या मागचा त्यांचा हेतू, हिमालयातील आणखी उंच जागी होणाऱ्या हिमवर्षावाला सहन करण्याची शक्ती प्राप्त व्हावी, असा होता. फक्त हिवाळ्यातच अनुभवता येईल असा हिमालयाचा एकांत व सुंदर वातावरण पाहण्याची त्यांची इच्छा होती. शरीर गोठवणाऱ्या थंडीत ते प्रतिदिनी गंगेत स्नान करीत होते. शास्त्राभ्यास व ध्यानाच्या साधनाही

त्यांच्या चालूच होत्या. त्यांच्या कठोर तपस्येने प्रसन्न होऊन माघ मासातील पुष्प वर्षावाप्रमाणे देवेंद्राने छोट्या–छोट्या गारांची वर्षा केली. कापसाच्या पुंजक्याप्रमाणे घरंगळत येणारे हिम हे दृश्य फारच दुर्मिळ आहे. आपल्या 'हिमालय' या नावाचे सार्थक करीत असलेला तो हिमाच्छादित शुभ्र प्रदेश सूर्यप्रकाशात वितळलेल्या चांदीच्या रसासारखा चमकत होता. सर्वत्र बर्फच बर्फ. हे असामान्य दृश्य पाहून स्वामीजींचे मन आनंदाने नाचू लागले. ना पक्षी, ना प्राणी, ना माणूस! केवळ निसर्ग सौंदर्य! त्यात स्वामीजींना आरशातील चेहऱ्याच्या प्रतिबिंबासारखे आत्म्याचे प्रतिबिंब दिसले. बाह्य जगाला विसरून ते मंगल परमेश्वराच्या विचारात बुडून गेले.

उत्तर काशीतला हा हिवाळा मनाची चंचलता दूर ठेवण्यास मदत करणारा होता. केवळ अद्वैतच मुक्तीच्या साधकाला वांच्छित शांती व आनंद खात्रीपूर्वक देऊ शकतो. द्वैत कधी स्वतंत्र असत नाही आणि अद्वैत कुठल्याही करणांवर अवलंबून असत नाही. ते

स्थलकालातीत असते. ते अविचल व निश्चल असते, म्हणूनच ते सत्य, शाश्वत, मंगल, सुंदर, अनंत आणि पूर्णतया स्वतंत्र असते. अद्वैत हे सुंदर व मानव जातीला वांच्छनीय आहे. हिमालयाच्या या सुंदर दृश्यापासून आनंद मिळवण्याच्या रामबाण औषधास बिंबवून घेत स्वामीजी अद्वैताच्या समुद्रात इतके बुडून गेले की त्यांना हिमवर्षावापासून झालेल्या अडचणींची जाणीवही राहिली नाही.

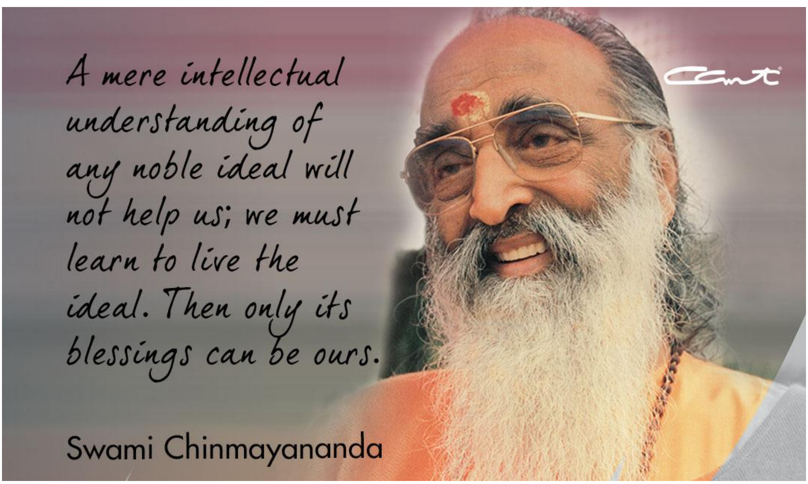

In view of the prevailing COVID -19 situation, the programmes at Chinmaya Shreeram continue to stand suspended until further notice.

Chinmaya Mission Mulund

Published by Lakshmi Kumar (98205 90472)
for Chinmaya Mission Mulund and
Published from "Chinmaya Shreeram"
8, Aroto House, P. K. Road, Mulund (W),
Mumbai – 400080.

Email : info@chinmayamissionmulund.com
Tel.: 2567 1381 :+91 22 2567 1381
YouTube Chinmaya Mission Mulund

www.chinmayamissionmulund.com